

Joanna JAGIEŁA

Nørgaards Højskole. Duńska szkoła wielokulturowości

Podczas semestru zimowego w roku akademickim 2010/2011 (od pierwszych dni stycznia do końca czerwca) uczestniczyłam w stażu w duńskiej Nørgaards Højskole – Danish Folk High School¹. W tym krótkim szkicu chciałabym przedstawić na podstawie swoich doświadczeń i przemyśleń główne założenia edukacyjne oraz wychowawcze tej ciekawej instytucji szkolnej.

Duński „Folkehøjskole”, to system szkół nieposiadających swojego odpowiednika w polskim systemie oświatowym. Jest to jeden z powodów, dla których może okazać się szczególnie interesujący i wart uwagi dla kulturoznawcy czy pedagoga. Organizatorem stypendiów zagranicznych i wymiany studentów jest Ośrodek Studiów Zagranicznych i Współpracy Międzynarodowej „Cirrus” działający przy duńskim Ministerstwie Oświaty. Stypendia fundowane dzięki tej instytucji pozwalają już od wielu lat młodzieży z nowych krajów członkowskich Unii Europejskiej – w tym przypadku Polski, Węgier czy Litwy – uczestniczyć w zajęciach i przebywać na terenie Danii. Choć w obecnej chwili wielokulturowość wniknęła w struktury wielu duńskich szkół wraz z rozwojem Wspólnoty Europejskiej, to idea wielokulturowości nie towarzyszyła założycielom oraz pomysłodawcom tej sieci szkół. Obecnie szkoły te mają kształt wielokulturowy nie tylko ze względu na liczne uczestnictwo w programie osób wielu narodowości i kontynentów, ale także poprzez przekaz specyficznych wartości czy rozwoju określonych umiejętności wiążących się z tą koncepcją. Odpowiadają one

¹ W języku polskim nie ma do tej pory odpowiedniego tłumaczenia duńskiego terminu, dlatego też będę posługiwała się terminem angielskim. Używany do tej pory przekład – Duński Uniwersytet Ludowy nie wydaje się do końca odpowiedni ze względu na konotacje i tradycje związane z funkcjonowaniem uniwersytetów ludowych w II Rzeczypospolitej i PRL. Choć uniwersytety ludowe w Polsce powstały na bazie idei skandynawskich, to w praktyce poszły nieco inną drogą, odpowiadając na specyficzne potrzeby polskiej wsi okresu międzywojennego.

ideom związanym z pojmowaniem terminów takich, jak: równość, tolerancja, poszanowanie wolności i godności każdej jednostki. Zarysujmy jednak historię powstania tego rodzaju szkół.

1. Krótka historia i założenia

Ojcem założycielem duńskich Folk High School jest Nikolaj Frederik Grundtvig żyjący w latach 1783–1872 w Kopenhadze. Protestancki pastor, pisarz, poeta, filozof, przesiąknięty ideami oświecenia stworzył wzór edukacji uważany przez siebie za idealny. Wzór nauki ustawicznej, dostępnej dla każdego człowieka bez względu na pochodzenie, zamożność czy status społeczny.

Warto wymienić tu osiem głównych zasad pedagogiki Grundtvigowskiej:

1. Każda istota ludzka jest niepowtarzalna i wyjątkowa.
2. Istoty ludzkie potrafią odnaleźć w sobie to, co w nich wyjątkowe, niepowtarzalne dzięki wglądowi w społeczność – obecne i funkcjonujące dawniej.
3. Podstawą uczenia się jest uczenie się życia – pozwalające uczniom wyjaśnić sens ich egzystencji.
4. Z prawdziwym uczeniem się mamy do czynienia wtedy, kiedy uczniowie uczą się z chęcią i kiedy mogą połączyć wiedzę z własnymi doświadczeniami życiowymi.
5. Uczenie musi być skoncentrowane na całej istocie ludzkiej (podejście holistyczne), a przede wszystkim musi wykorzystywać żywe słowo.
6. Opowiadanie historii jest istotną formą nauczania.
7. Śpiewanie jest podstawą wzbudzania zainteresowania uczniów.
8. Uczenie angażuje całą osobowość nauczyciela².

Głównymi zasadami obecnymi w nauczaniu N. Grundtviga są też: stosowanie żywego słowa (uczenie się poprzez rozmowę, pogadankę, wykład); oświecenie (robienie czegoś nowego otwarcie, poszerzanie horyzontów, budzenie kreatywności i chęci dalszego rozwijania się, doskonalenia); ożywienie (budzenie fantazji i wyobraźni, budowanie przekonania, że można coś zmienić w swoim życiu); partnerska relacja uczeń–nauczyciel (nauczyciel jako przewodnik, jako żywy przykład osoby, która sama wciąż się uczy), budowanie więzi między uczestnikami (tworzenie poczucia solidarności, np. poprzez wspólne śpiewanie, wycieczki, zajęcia grupowe)³.

Grundtvig nie dał jednak nigdy dokładnych wskazówek dotyczących budowy i kształtowania szkół, szczególnie jeśli chodzi o studentów zagranicznych i wymianę pomiędzy państwami. Brak w jego koncepcji szczegółowego opisu,

² http://grundtvig.ziarno.eu/index.php?option=com_content&task=view&id=90&Itemid=97, stan z 12.06.2011.

³ http://grundtvig.ziarno.eu/index.php?option=com_content&task=view&id=91&Itemid=98, stan z 12.06.2011.

jak Folk High Schools powinny działać w praktyce, jednak stworzone przez niego idee łatwo i samoistnie zostały wcielone w życie wraz z historycznym rozwojem Danii i Europy. Najważniejszym dla spuścizny N. Grundtviga wydaje się realizacja idei, iż szkoły te powinny wychowywać do życia i odpowiedzialnego funkcjonowania w społeczeństwie. Powinny one rzucać światło na podstawowe pytania związane z życiem ludzi – zarówno jednostek, jak i członków każdego społeczeństwa, i w odniesieniu do każdej epoki.

Pierwsza szkoła Folk High School została założona w Rødding w Danii w 1844 roku przez Christiana Flora, który zainspirowany myślą Nikolaja Fredrika Grundtviga postanowił wcielić ją w życie. Powstała wobec rosnących potrzeb demokratycznego społeczeństwa, oświecenia niewykształconych obywateli zarówno mieszczan, jak i chłopów (Dania do dziś jest przede wszystkim krajem o charakterze rolniczym). Potrzeba alternatywnych metod nauczania wynikała przede wszystkim z konieczności sprostania zadaniu wykształcenia najbiedniejszych grup społecznych. Według Grundtviga danie ludziom narzędzi pomocnych do zmiany swojej sytuacji życiowej i zrobienie wobec nich pierwszego kroku pociągnie za sobą szereg pozytywnych zmian. Zaktywizuje i zaangażuje grupę do działania i podniesienia swoich kompetencji zawodowych i życiowych. Oczywiście wiele zmieniło się z biegiem lat i szkoły dostosowują się i zmieniają wobec wyzwań nowych czasów. Rdzeń jednak pozostaje niezmienny i początkowe założenia świetnie korespondują z dzisiejszymi zagadnieniami i problemami.

Szkoły zostały poddane daleko sięgającym zmianom, szczególnie w ciągu ostatnich czterech dekad. Rozwój społeczeństwa związany z industrializacją, migracjami ludności oraz zmianami kontekstu kulturowego (ruchy kontrkultury na terenie Europy w latach 60. czy nagły rozwój mediów elektronicznych) zmusił do redefinicji pierwotnej funkcji szkół. Zaczęły one kierować swoją ofertę do bardzo szerokiego grona odbiorców, dzięki czemu liczba uczestników pozostaje cały czas na bardzo wysokim poziomie. Szkoły te nadal są i zapewne będą bardzo istotnym oraz ważnym elementem duńskiego systemu szkolnictwa. Warto tu też wspomnieć, iż podobne szkoły zaczęły powstawać w wielu krajach. Początkowo w krajach skandynawskich, z czasem rozprzestrzeniając się na tereny Europy Środkowej, a także – choć w ograniczonym stopniu – znalazły uznanie w Stanach Zjednoczonych Ameryki. Już w 1914 roku Dania miała 83 Folk High Schools i ruch był dobrze ugruntowany w Norwegii, Szwecji i Finlandii, pojedyncze szkoły-przykłady działały w USA, Wielkiej Brytanii, Japonii Szwajcarii i Czechosłowacji. Z biegiem lat powstawało ich coraz więcej.

Wspólne cechy Folk High Schools – obecne kiedyś i dziś – można sprowadzić do poniższych założeń:

- Pobyt trwa zazwyczaj semestr (od sześciu miesięcy do jednego roku).
- Szkoły tak jak kiedyś połączone są z akademikami i jest to organicznie połączony ze sobą kampus – można łączyć funkcje egzystencjalne z procesem uczenia się i spędzania czasu w grupie.

- Istnieje duża różnorodność tematyki studiowania, można dokonać wyboru odpowiedniego kierunku czy kursu przedmiotowego.
- Brak egzaminów końcowych – otrzymuje się jedynie dyplom ukończenia kursu.
- Pedagogiczna wolność i swoboda nauczania przy istniejącym jednak regulaminie pobytu i określonych obowiązkach.
- Pomoc w rozwoju osobistym i nauka umiejętności społecznych.
- Społeczne i demokratyczne uczestnictwo w życiu szkoły.
- Jedną z głównych koncepcji, którą wciąż można znaleźć na Folk High Schools dziś, jest „kształcenie przez całe życie”⁴.

Podczas pobytu w Folk High School każdy ma takie same obowiązki i prawa – bez względu na płeć, religię, narodowość, pochodzenie etniczne itp. Główną cechą i rdzeniem idei ludowych szkół wyższych jest równość i wzajemne uczenie się „od siebie” nauczycieli i uczniów. Słowami kluczowymi są tu: szacunek, dialog, tolerancja i współpraca.

Obecnie szkoły w Danii finansowane są aż w 85% z budżetu państwa duńskiego, lecz pomimo tego bardzo wysokiego stopnia wsparcia zachowują one prawie całkowitą niezależność programową. Każda szkoła może przyjąć osobny profil, system nauczania, np. bardziej radykalny czy eksperymentalny.

Aby aplikować do szkoły, nie trzeba spełniać szczególnych kryteriów, każdy w wieku od 17–70 lat może ubiegać się o miejsce (sic!). W praktyce jednak przeważającą większość stanowią ludzie młodzi, którzy stoją przed wyborem kierunku studiów czy drogi życiowej i nie wiedzą jeszcze, czym tak naprawdę chcieliby się zajmować. Szkoła pragnie pomóc odnaleźć ich prawdziwe powołanie zawodowe i życiowe. Nie daje ona jednak żadnych konkretnych kwalifikacji, przez młodych ludzi traktowana jest często jako „zasłużona przerwa” po zdaniu egzaminu dojrzałości, a przed podjęciem pierwszej pracy. Nieco inny charakter mają jednak kursy dla osób starszych, o czym dalej.

Wiele Folk High Schools działa jako pełnomocnicy promujący rzeczywistość międzynarodową i globalną. Chociaż w przeważającej mierze skupiają się na przekazie wiedzy dotyczącej duńskiej kultury i tożsamości, także bardzo dużo miejsca poświęcają kulturze i tożsamości Europy oraz wartościom obecnym w globalnym świecie. Proces nauczania, jego treści oraz podejmowane problemy osadzone są w szerokim kontekście ponadnarodowym, wspólnotowym, gdyż przeznaczone są dla studentów pochodzących z różnych krajów. Większość ze szkół zaprasza studentów obcojęzycznych, dzięki czemu zajęcia odbywają się w języku angielskim przy równoczesnej intensywnej nauce duńskiego.

⁴ <http://www.hojkskolerne.dk/the-danish-folk-high-school>, stan z 12.06.2011.

2. Nørgaards Højskole

Nørgaards Højskole mieści się w Bjerringbro – małej miejscowości w pobliżu uniwersyteckiego miasta Aarhus. Jest jedną z wielu szkół stworzonych według wyżej opisywanych idei i wzorów. Powstała w 1955 roku i od początku oferuje wiele profili nauki dostosowanych do indywidualnych zainteresowań uczestników. Można uczestniczyć w kursach: nauki muzyki klasycznej, popularnej, chóru, kształtować umiejętności aktorskie, rozwijać talenty sportowe czy artystyczne.

Niezależnie od wyboru kierunku można realizować zajęcia dodatkowe dostępne dla wszystkich uczestników. Wśród nich są zarówno zajęcia sportowe (climbing, mountainbike, piłka ręczna, filipińska sztuka walki, taniec), jak i ogólnokształcące (literatura angielska, treningi ekspresji głosu, nauka pisania tekstów piosenek, nauka rękodzieła i renowacji mebli). Szkoła ma do swojej dyspozycji basen, salę gimnastyczną oraz boiska do gier zespołowych.

Studenci zagraniczni biorą udział w zajęciach pod nazwą: „International”, dzięki którym w sposób szczególny mogą przybliżyć sobie kulturę, historię i ustrój polityczny Danii. Dzięki wielu wycieczkom krajoznawczym zwiedzają muzea czy zabytki w niewielkich duńskich miasteczkach. Szczególnie duży nacisk kładziony jest też na sport, zajęcia fizyczne i grupowe o charakterze nie rywalizacji między uczestnikami, ale skłaniające do współdziałania w wysiłku i budowania więzi przedstawicieli różnych narodów.

Szkoła organizuje też kursy dla ludzi w podeszłym wieku, którzy skończyli już swoją aktywność zawodową i – przebywając na emeryturze – mają wiele wolnego czasu. Poprzez tygodniowy pobyt w grupie osób o podobnym wieku i statusie społecznym, wykłady i wyjazdy studyjne, zajęcia dla kobiet, np. rzeźbę, malarstwo, klasyczny rysunek, taniec czy naukę gry w golfa i brydża dla panów, uczestnicy mogą aktywizować swój potencjał życiowy i miło spędzić czas. Szczególnie ważne dla ludzi starszych są kursy obsługi komputera czy fotografii cyfrowej, które cieszą się szczególnym zainteresowaniem. Z łatwością dostrzec można, jak tego rodzaju bardzo różnorodne zajęcia aktywizujące mogą wspomóc w utrzymaniu zdrowia psychicznego poszczególnych osób i całego społeczeństwa tego zasobnego materialnie, ale często – co tu kryć – dość ubogo żyjącego duchowo kraju. W ofercie kursów znajdują się także pobyty świąteczno-noworoczne, które mogą być szansą dla ludzi samotnych, opuszczonych i wykluczonych społecznie.

Można tę ofertę porównać z polską ideą dobrze znanych uniwersytetów trzeciego wieku oraz koncepcją edukacji przez całe życie (LifeLong Learning), czyli z kształceniem ustawicznym. Uczucie się przez całe życie jest wszak niewątpliwą koniecznością współczesnej rzeczywistości. Błyskawicznie zachodzące zmiany społeczne i gospodarcze oraz nieprzewidywalna przyszłość sprawiają, że niemożliwe jest dokładne zaplanowanie przebiegu życia człowieka i wyznacze-

nie sobie już w okresie młodości ostatecznych celów życiowych i ich późniejsza realizacja. Ważnym argumentem przemawiającym za koniecznością ustawicznego kształcenia jest także fakt, iż w nowoczesnym społeczeństwie potrzebni są ludzie twórczy, krytycznie myślący i szybko reagujący na zmiany. Ludzie posiadający kompetencje do tworzenia relacji międzyludzkich charakteryzujących się demokratycznymi wartościami, współpracą i zdolnością rozwiązywania konfliktów, odpowiedzialnością i samodyscypliną. Odpowiedzią na te wyzwania współczesności może być z pewnością uczenie się przez całe życie, indywidualizacja procesu uczenia, elastyczność, powiązanie uczenia się z realnym życiem, dostęp do odpowiednich instytucji edukacyjnych.

Teoretycznym założeniem szkół wynikającym ze współczesnej wiedzy psychologiczno-pedagogicznej jest angażowanie w procesie uczenia różnych rodzajów inteligencji, nie tylko matematyczno-logicznej i lingwistycznej, ale także inteligencji emocjonalnej, kinestetycznej, interpersonalnej, intrapersonalnej, a także przestrzennej. Dlatego zajęcia obejmują tak bardzo różną tematykę i różne aspekty życia każdego człowieka, np. zdrowie (ruch, odżywianie), ekologię (wartość przyrody, ogrodnictwo ekologiczne, gospodarka odpadami), rzemiosło i sztukę, pracę z komputerem, rozwój osobisty poprzez spotkania, wycieczki, warsztaty i treningi szeregu umiejętności interpersonalnych.

Zauważmy w tym miejscu, jak bardzo współcześnie brzmią powyższe założenia. Wydają się być zgodne z postulatami ostatniej reformy edukacji w Polsce, która za kluczowe zadanie uznała wyposażenie uczniów w zestaw konkretnych umiejętności życiowych jako gwarant samorealizacji i przystosowania jednostki do zmieniających się warunków funkcjonowania w niedającej się do końca przewidzieć przyszłości. Celem edukacji w propozycji postmodernistycznej jest urzeczywistnienie idei, aby wolność stawała się miejscem autokreacji jednostki. Edukacja ma umożliwić ludziom wybór sposobów życia, które przyniosłyby im najwyższy stopień rozwoju i samorealizacji.

Danish Folk High School zaangażowana jest dziś w złożoną rzeczywistość nowoczesności i próbuje odpowiedzieć na problemy i pytania narodowe, międzynarodowe i globalne. Można stwierdzić, że zarówno w założeniach ideowych, jak i w praktyce Szkoły próbuje się wykorzystać tezę o indywidualistycznej naturze człowieka, która realizuje się przez wyrażenie swojego niepowtarzalnego sposobu bycia. Jednak realizacja tej tezy następuje nie w opozycji do wspólnoty ale właśnie we współpracy, wymianie i dopełnianiu się dzięki kontaktom z członkami innych kultur i narodów. Tworzy to nową wartość i daje nadzieję na utworzenie realnych więzi łączących wszystkich uczestników programu jako fundamentu wspólnoty. Zagadnienie zbliżania kultur dotyczy zwłaszcza naszych czasów, gdy ponad 900 mln osób rocznie przemieszcza się po świecie, korzystając z nowoczesnych środków komunikacji.

Częste spotkania z innymi pozwolą budować zgodne współistnienie między ludźmi i narodami i działać na rzecz obalania barier rozdzielających kultury.

Podczas pobytu w Szkole, w ciągu sześciu miesięcy miałam możliwość uczestniczenia w kursie w wersji międzynarodowej. Pojechałam tam jako absolwentka kulturoznawstwa, a więc z pewnym teoretycznym przygotowaniem do zagadnienia wielokulturowości, jednak osobiste kontakty i doświadczenia powstałe podczas realizacji ciekawych projektów badawczych i praktycznych w grupie międzynarodowej otworzyły mnie na nowe problemy wynikające z konieczności przekraczania barier nawyków, zwyczajów, języka etc. Pozwoliło mi to dokonać oceny wagi osobistych doświadczeń w relacjach z różnymi kulturami i ich wpływu na tendencje do otwartości i zrozumienia „Innego”. Atmosfera współdziałania i partnerstwa, twórczych poszukiwań i rozwiązywania problemów zawocowała rozbudzeniem intelektualnym i emocjonalnym uczestników, a próba zrozumienia problemów współczesności i interpretowanie różnych doświadczeń historycznych pomogły we wzajemnym dialogu. Pozwoliły także na nawiązanie osobistych znajomości oraz przyjaźni i wciąż trwających kontaktów z przedstawicielami różnych krajów.

Prezentowany tu model szkoły, jak wspomniano wcześniej – niemający swoich odpowiedników w polskim systemie oświatowym – skłania do pewnych refleksji. Warto, aby teoretycy i praktycy zajmujący się problematyką wielokulturowego kształcenia oraz wychowania w większym stopniu zainteresowali się stosowanymi przez duńskie placówki o nazwie Folk High School rozwiązaniami. Wypracowanymi metodami pracy, sposobami pozyskiwania środków finansowych na różne formy działalności, czy pewnymi założeniami ideowymi. Bez wątpienia takim przesłaniem ideowym jest dostarczenie uczestnikom, wywodzącym się z różnych obszarów kulturowych i lokalnych tradycji, możliwości licznych, głównie na bazie działań artystycznych i sportowych, kontaktów międzyludzkich. Spotkań mających charakter nie tylko czysto międzykulturowy, ale także międzypokoleniowy. Realizacja różnorodnych przedsięwzięć zarówno przez osoby bardzo młode, wkraczające dopiero w swoją dorosłość i dokonujące pierwszych życiowych wyborów, oraz starszych uczestników zajęć jest godna zauważenia. Wspomniane grupy mają sobie wiele do zaoferowania. Należy też wspomnieć, że ważnym składnikiem programu Folk High School jest propagowanie rodzimej kultury, tradycji i zwyczajów. Tak więc podobnego typu placówki, jakie mogłyby powstać w naszych rodzimych warunkach, mogłyby stać się swoiście rozumianymi ambasadami, a jej absolwenci ambasadorami polskiej kultury.

Summary

Nørgaards Højskole. Danish school of multiculturalism

The article based on the author's experience shows the main assumptions of the specific education system of youth and adults in Denmark. Nørgaards Højskole is a school of acting with an offer of enriching the knowledge and skills of young people ending a stage of education compared with the Polish secondary school. Before the young man will choose his career and life he/she has a chance at a course lasting one or two semesters, to recognize their strengths, look at the interpersonal contacts with others, participate in joint projects. You can choose from the following course offers: classical music, popular, choir, science, drama, sport or art. The article includes a brief historical sketch of Danish universities, the creation based on folk pedagogy N. Grundtvig assemblies. The Danish „Folkehøjskole” This school system does not have its counterpart in the Polish educational system. At the end of the article the author presents the reasons for which this system is particularly interesting and worthy of attention for the Polish specialists in the area of culture or teachers. Education in Poland as a key task should equip students with a set of specific life skills as a guarantor of individual self-realization and adaptation to changing operating conditions as far as the unpredictable future is concerned. The practice of Danish schools shows that by opening the contacts with other EU countries, members of other cultures and nations, these goals can be achieved through intercultural cooperation, the atmosphere of cooperation and partnership and creative exploration.